

מדינת ישראל
משרד הביטחון
לשכת סגן שר הביטחון

מרכז "חוסן"
ע"ש כהן-האריס
להתערבות בטרומה ואסון המוני
מיסודה של העמותה לילדים בסיכון (ע"ר)

רח"ל
רשות חירום לאומית

פיקוד העורף

מרכז
השלטון המקומי

אוניברסיטת חיפה

רשת "חוסן אזרחי"

- תל-אביב-יפו
- חיפה
- באר-שבע
- רמת-גן
- בני-ברק
- נתניה
- הרצליה
- עכו
- חדרה
- עפולה
- כרמיאל
- טבריה
- מעלות תרשיחא
- מג'אר
- אשקלון
- קרית-גת

"חוסן אזרחי"

אל מול מצבי חירום בעורף

תוכנית "חוסן העיר"

מוכנות והתערבות בשעת חירום

תקציר

"פיילוט 30" ע"ש לאון צ'רני 2010

הקדמה

נציגי רשויות יקרים,

המענה להתמודדות עם מצב חירום מחייב **ריכוז מאמץ לאומי** תוך שילוב ותיאום מיטבי בין כלל המערכות האזרחיות בעורף, וכן **חלוקת אחריות** בין מערכות השלטון המרכזיות ברמה הארצית וברמת הרשות המקומית, המהווה את **"לבנת היסוד"** להיערכות לחירום.

כחלק מתוכנית לשיפור ההיערכות והמענה בעורף מדינת ישראל ברמה הלאומית והמקומית, אנו מקיימים פיילוט לקידום בניית **"רשת חוסן אזרחי"**. רשת החוסן האזרחי מבוססת על תשתית של הערים בהן מופעלת התוכנית במודל "חוצה עיר" – **תוכנית "חוסן העיר"**.

התוכנית מכוונת לשיפור המוכנות בשלבי ההיערכות, ההתערבות והשיקום באמצעות הקמה, הכשרה, הפעלה והטמעה של מערך רב-ארגוני ורב-מקצועי ברשויות המקומיות ברחבי המדינה.

תוכנית חוסן העיר, "פיילוט 30" מובלת על-יד סגן שר הביטחון, אלוף מיל' מתן וילנאי, ומעטפת המטה, רשות החירום הלאומית (רח"ל), בשיתוף פיקוד העורף ומרכז השלטון המקומי בישראל. הניהול המקצועי של הפיילוט הינו של מרכז "חוסן" להתערבות בטראומה ואסון המוני ע"ש כהן-האריס.

בטוחנו כי כולנו יחד בשילוב ידיים, נשכיל לתת מענה ישיר, מיידי ומתמשך שיבטיח את שגרת החיים של אוכלוסיית מדינת ישראל בשגרה ובחירום.

כאן ההזדמנות להודות לכל השותפים במלאכה.

שנת שלום וביטחון,

פרופ' נתי לאור

יו"ר תוכנית "חוסן אזרחי"
מנהל מרכז "חוסן" ע"ש כהן-האריס

סמדר ספירמן

מנהלת תוכנית "חוסן אזרחי"
ס/מנהל מרכז "חוסן" ע"ש כהן-האריס

תקציר תוכנית "חוסן העיר"

תוכנית "חוסן העיר" מבוססת על הקמה של מערכים לטיפול באדם ובקהילה באוריינטציה כוללת הפונה אל ילדים, נוער, משפחות וקהילות; המערך מאגם משאבים מקצועיים בקהילה, מכשיר ומעצים מנהיגות מקומית וסוכנים חברתיים טבעיים לשיפור המוכנות למצבי חירום בעתיד.

הנחות היסוד לפיתוח והפעלה של תוכנית "חוסן העיר":

- ✓ **העירייה משמשת כתובת מרכזית** לצורכי האוכלוסייה לטווח קצר ולטווח ארוך, בתקופת חירום ובשגרת חירום כאחד.
- ✓ **חוסן נבנה בשגרה**, שזור בתוך פעילויות השגרה של כל רשות ומהווה חלק מובנה בכל המערכות העירוניות.
- ✓ **תהליך ההעצמה** בשגרה הכולל איתור מוקדי ההשפעה והמשאבים של הפרט, החברה והארגון; יצירת תשתית עירונית – מקצועית, מערכתית וקהילתית מגושרת, יבוא לידי ביטוי בשיפור המענה בשעת חירום.
- ✓ **הבנייה של מנהיגות אזרחית אחראית** להפעלה רב-מערכתית ורב-ארגונית יהוו מענה חינוכי-אזרחי ופסיכו-סוציאלי לאוכלוסייה במצבי חירום.
- ✓ **המערכת נשענת ומתבססת על כוח-אדם קיים**, ועל תשתיות קהילתיות, ארגוניות ופיזיות קיימות.
- ✓ **המערכת פועלת על-פי תפיסה רב-מקצועית** (תיאום ושיתוף פעולה בין כל הגופים העירוניים שתפקידם לטפל באדם ובקהילה בשעת חירום) **ותפיסה רב-ארגונית** (תיאום ושיתוף פעולה עם כוחות ההצלה; צה"ל-פיקוד העורף, משטרה, מכבי-אש, מד"א ועוד).
- ✓ **המערכת שומרת על עקרון הרציפות** במתן שירות לאוכלוסייה – הנפגעת הישירה והעקיפה באירועי החירום.

עקרונות התוכנית:

- ✓ **ההיערכות ממוקדת בתחום הטיפול באדם ובקהילה.**
- ✓ **ההיערכות משלבת מערכות חינוך, בריאות, רווחה ומידע, לשיפור המוכנות בשלבי ההיערכות, ההתערבות ושיקום במצבי חירום.**
- ✓ **ההיערכות מיועדת לגבש ולהטמיע מענים לבעיות המרכזיות עמן נפגשים בכל האסונות, בשעת חירום ובימי רגיעה.**
- ✓ **ההיערכות המוקדמת הינה גמישה ומודולארית וניתן להתאימה, במידת הצורך, לאסונות ספציפיים ולהפעילה בשלבים.**
- ✓ **ההיערכות איננה תוצר, יעד או ישות נפרדת למצבי חירום בלבד, אלא תהליך מתמשך בימי שגרה ובשעת חירום כאחד.**

יעוד ומטרות:

- ✓ שיפור המוכנות לשעת חירום של המערכות האזרחיות, חיזוק החוסן האישי והקהילתי והתערבות במצבי משבר וחירום.
- ✓ כינון של קהילת מוסדות תחת מוטת שליטה אחודה – שדרוג כמותי ואיכותי, מינהלי, ארגוני ומקצועי, ויצירת תשתית עירונית משולבת (חינוך, בריאות, רווחה ומידע).
- ✓ הכשרה של מנהיגות אזרחית (מנהיגות מומחים).
- ✓ פיתוח תורה ומודלים רב-מקצועיים ורב-ארגוניים לשיפור המוכנות, חיזוק החוסן, התערבות במצבי משבר וחירום, ושיקום.
- ✓ חיזוק הערבות ההדדית בין התושבים והעצמת המעורבות החברתית.
- ✓ כינון תשתית לאומית לרשת חוסן אזרחי במדינה הכוללת מערכות, חברה ומשק.

השיטה:

- ✓ גיבוש צוות מוביל מקומי ו"תפירה" של מודל מקומי (מבנה ארגוני, נהלים ארגוניים/מקצועיים).
- ✓ הכשרה, למידה, פרקטיקה וחיזוק כלים ומיומנויות.
- ✓ ליווי והדרכה בתהליך היישום, הטמעה עד אחרון העובדים.
- ✓ חיזוק תהליכי עבודה עם גופים משיקים ומשלימים.
- ✓ תרגול, תחקור, הערכה ויישום לקחים.

אוכלוסיית היעד –

- ✓ מנהיגות אזרחית ברמת ההנהלה בעיר, מערכות ממשל וגופים מקצועיים.
- ✓ אנשי מקצוע במערכות חינוך, בריאות, רווחה, קהילה, ביטחון ומידע (פסיכולוגים, עובדים סוציאליים, מוקד עירוני, צוות בית הספר: הנהלה, מורים ויועצים, רופאים, אחיות ועוד).
- ✓ ילדים, בני נוער, משפחות וקהילות.
- ✓ ארגוני חירום והצלה: משטרת ישראל, מד"א, כיבוי אש.
- ✓ מנהיגות בלתי פורמאלית – פעילים קהילתיים, שכונתיים; ארגונים ועמותות העוסקים בשעת חירום.

מרכיבי התוכנית

1. **"חוסן אוכלוסייה"** – מטרת התוכנית הינה הקמה והכנת מערך רב-מקצועי ורב-ארגוני לטיפול באדם ובקהילה בשעת חירום. במסגרת התוכנית מתבצע ניתוח המערכת, מתגבש מבנה ארגוני, ומותאמים נהלים מקצועיים וארגוניים. התוכנית מלווה בתוכנית הדרכה מקצועית (נושאים כגון צוותי אזור תקרית, מרכזי קליטה, מקלטים, מרכז מידע, צוות הודעה, מתנדבים, "מי יציל את המציל", קישור לבתי-חולים ועוד), ומטרתה להכשיר מנהיגות מומחים להנחלת המערך והטמעת התפיסה, הכלים והידע. **באופן זה יחזק החוסן האזרחי ותשופר יכולת ההתמודדות העירונית.**

2. **"חוסן חינוך"** – מערכת החינוך אחראית לשלומם הגופני והנפשי של התלמידים. עבור הילדים, בתי-ספר הם מערכת התמיכה הטבעית מלבד המשפחה. היערכות מתאימה של כלל מערכת החינוך עד רמת בית הספר היא תנאי הכרחי לפעולה אפקטיבית ומצילה חיים בעת אירוע אסון.

במסגרת התוכניות מוקמת תשתית מקצועית ארגונית ומתקיימת הכשרה לצוותים מקצועיים, הדרכה, ליווי והטמעה.

התוכנית כוללת 3 מרכיבים:

1. **תוכנית הוראה** פסיכו-חינוכית להתמודדות עם מצבי לחץ המועברת לתלמידים בכיתות.
2. **מכלול חינוך** - מטרת התוכנית היא להכשיר מכלול חינוך עירוני שייתן מענה מערכתי לסוגיות העולות בזמן חירום במערכת החינוך (היערכות ארגונית, שיבוץ כ"א והכשרתו, ביצוע תרגילים ועוד).
3. **צוות לשעת חירום - צל"ח בית ספרי** – הכשרה, תרגול והטמעה של צוותים לשעת חירום בבתי הספר.

3. **"חוסן בריאות / ברה"ן"** – מטרת תוכנית "חוסן בריאות" הינה להניח את היסודות לניהול תכלול הפעילויות בתחומי הבריאות ובריאות הנפש ברמת העיר; ליצור מערך רב-מקצועי ורב-ארגוני לגיבוש תוכנית פעולה המבוססת על הצרכים מחד וגיבוש המענים מאידך.

4. **תוכנית "חוסן מידע/ הסברה"** – אחד הצרכים המרכזיים של האזרח בזמן חירום הינו הצורך במידע, המהווה מרכיב משמעותי בהיערכות והתמודדות של הפרט, המשפחה והקהילה במצבי חירום. הרשות המקומית מהווה כתובת עיקרית של האזרח לקבלת מידע בזמן חירום. מטרת תוכנית "חוסן מידע/ הסברה" לבנות/לשפר ולהטמיע תשתית ארגונית ומקצועית המאפשרת את זרימת המידע באופן רצוף, אמין ומקצועי הן בשלבי ההיערכות, תוך כדי אירועי חירום וכן בשלב השיקום.

תוכנית "חוסן העיר" מתבססת על ניסיון מצטבר בארץ ובעולם של מרכז "חוסן" ע"ש כהן-האריס בשיתוף עם רשות החירום הלאומית, פקע"ר ומרכז השלטון המקומי בישראל. התוכנית משקיעה בתשתיות רכות (ידע וכוח-אדם), ואיננה באה להחליף את משרדי הממשלה. התוכנית מתבססת על התרחישים הלאומיים כפי שמגובשים בדרג המדיני והביטחוני.